

УДК 811.161.2'282(477.86)

ЛЕКСИКА СЕЛА СТРИГАНЦІ ЯК ОБ'ЄКТ ЛЕКСИКОГРАФІЧНОГО ОПРАЦЮВАННЯ. Г. 3 (ГÓРЛИЧКО – ГРИМОТІТИ)

Мета статті – запропонувати нові підходи до лексикографічного опрацювання лексики сучасного мовлення мешканців одного села. Об'єктом дослідження обрано говірку села Стриганці Тисменицького (діалектне стриганецьке – *Тисменецького*) району Івано-Франківської області. У статті вміщуємо третю частину лексем, які починаються на літеру Г (ГÓРЛИЧКО – ГРИМОТІТИ).

Говірка міститься на південному заході наддністрянського діалекту. Село розташоване за 30 км від обласного центру – міста Івано-Франківськ (якщо їхати через *Рóшинів, Клубівці, Тисменицю*). Вважають, що воно засноване в 1624 році. Село значиться на карті французького інженера-картографа Левассера де Боплана з 1650 року. Сусіднє село *Рóшинів* – набагато давніше, у писемних пам'ятках згадується з 1387 року. Із Стриганцями сусідять також села *Дóвге, Поберéжжя* (діалектне стриганецьке – *Поберéжі*).

Структура словникової статті

Реєстрові слова подано великими літерами жирним шрифтом за українською абеткою. Після реєстрового слова у квадратних дужках наведено транскрипцію з обов'язковим позначенням наголосу та інших звукових особливостей лексеми. У мовленні стриганчан ненаголошений звук [e] звучить невиразно, часто наближаючись до [и] або [і]. Характерною особливістю говірки є те, що часто той самий мовець може вживати будь-яку із цих паралельних фонетичних форм. Тобто при вимові лексеми **селó** 'вид населеного пункту' можливі такі фонетичні варіанти: **селó** [се^лло], **силó** [си^лло], **сиló** [си^лло]. Із цієї ж причини, указуючи на середній рід у словникових статтях, присвячених прикметникам і дієприкметникам, указуємо (в ненаголошеній позиції) через скісну риску подвійну вимову, наприклад: „**ГОЛОДНУВА́ТИЙ** [голодну^ватиї], **-а, -e/-и**, *прикм.* Який тривалий час трохи недоїдає; який не наїдається досита”. Детальніше варіанти **-e/-и** не розшифруємо, хоча слід мати на увазі, що, окрім указаних, можливі ще проміжні варіанти: звук [e], наближений до [и], та звук [и], наближений до [e]. Знак наголосу у транскрипції ставимо перед наголошеним складом. Після квадратних дужок подано ремарки: для **іменника** – вказівка на закінчення родового відмінка однини, вказівка на рід (*ч., ж., с.*, при іменнику спільного роду – *сп. р.*); для **дієслова** – вказівка на частиномовну належність слова та на вид (*док., недок.*); для **прикметника** – вказівка на частиномовну належність. Прикметники подано у формі чоловічого роду, після того через коми вказано закінчення жіночого та середнього родів; для **інших частин мови** – вказівка на частиномовну належність. Якщо слово багатозначне, викладено всі відомі авторам значення лексеми. Ці значення відокремлено арабськими цифрами. Омоніми подано в окремих статтях із числовим позначенням індексу справа. Якщо реєстровим словом є вуличне прізвище, то у словниковій статті вказуємо основні похідні форми прізвищ членів сім'ї, не розписуючи детально всі можливі варіанти антропонімоформул, у яких можуть уживатися ці основні форми. Докладніше про функціонування вуличних прізвищ у Стриганцях див. [1; 2; 3]. Умовні скорочення подано окремим списком.

Г

ГÓРЛИЧКО [Горличко], **-а, ГÓРЛИЧКО** [Горли^ччко], **-а, ГÓРЛЕЧКО** [Горле^ччко], **-а, с., перев. дит.** (зменш.-пестл. до **ГÓРЛО**) гóрлечко.

ГÓРЛО [Горло], **-а, с. 1.** (у людини) горло: *Мій малий нахліповсі студéного пові́трі і застуді́в го́рло. 2. перен.* (верхня звужена частина посуду) горло.

ГОРЛОВÉ [Горло^ве], **-óго, субстант. прикм., с.** Те, що дуже спішне, що необхідно зробити, виконати негайно; термінове: (дружина до чоловіка) – *Йва́не, принеси́ води́!* (Іванові

ліньки, і він відповідає) – *А то що, горловé?* ■ **то не горловé** – то не спішно; та справа не є термінова, не є до негайного виконання.

ГОРНÉЦ [гор'нец], *род. одн. горшкá, ч. Горщик, глечик (перев. на молоко). Місц. одн. – (в) горшкú. Див. ще МОЛОШНЬІ, МОЛОШНЬІК.*

ГОРНÉ *див. ГОРНЬІ.*

ГОРНÉТКО *див. ГОРНЬІТКО.*

ГОРНЬІ [гор'н'і^е], **-нЬІти** [н'і^ети], **ГОРНÉ** [гор'н'е^и], **-нÉти** [н'е^ити], *с. 1.* Глиняний або порцеляновий кухоль. **2.** Велика фарфорова чашка з вертикальними стінками. **3.** (малий глиняний горщик) горня. **4.** Горщик для носіння і зберігання молока. *Наз. мн. горнЬІта.*

ГОРНЬІТКО [гор'н'і^етко], **-а, ГОРНÉТКО** [гор'н'е^итко], **-а, с.** Зменш.-пестл. до **ГОРНЬІ**: *Ба́бцю, де малéньке горнЬІтко? Наз. мн. горнЬІтка* [гор'н'і^етка].

ГОРОБÉЦ [горо'бец], **-бцЬІ, ч.** (назва пташки) горобець. *Мн.: Наз. – горобцї, Дав. – горобцЬІм, зрідка горобцЬІом, Ор. – горобцЬІма, Місц. – (на) горобцЬІх, (на) горобцЬІх. Див. ще ВОРОБÉЦ.*

ГОРО́БЧИК [го'роб'чик], **-а, ч.** Зменш.-пестл. до **ГОРОБÉЦ.**

ГОРОД [го'род], **-у, ч.** Присадибна ділянка землі, на якій вирощують найнеобхідніші сільськогосподарські культури: картоплю, кукурудзу, буряки та ін.: *Ті курїска спокóю не даю́т, все в горóд лáзїт і капúсту нїщут.*

ГОРОДÉНКА [горо'денка], **-и, ж.** Вл. н.: топонім – назва міста, районного центру Івано-Франківської області.

ГОРОДЖÉНИЙ [горо'джений], **-а, -е/-и, дієприкм.** Виплетений з лози, пруття і т. ін.: а) *Кóшик городжéний вели́кий;* б) *Пліт городжéний.* *Див. ще ЗАГОРОДЖÉНИЙ, ОБГОРОДЖÉНИЙ.*

ГОРО́ДИНА [го'родина], **-и, ж, збірн.** Овочі.

ГОРОДІТИ [горо'дити] *дієсл., недок. 1.* Ставити що-небудь (огорожу, тин, паркан); обгороджувати. **2. перен., зруб.** Базкати, говорити дурниці, нісенітниці. *Див. ще ЗАГОРОДЖУВАТИ, ОБГОРОДЖУВАТИ.*

ГОРО́ДЧИК [го'род'чик], **-ка, ч. 1.** Зменш.-пестл. до **ГОРО́Д.** **2.** Невелика, часто обгороджена (щоб не залазили кури, качки, гуси) частина присадибної ділянки, на якій роблять грядки з морквою, цибулею, часником і ін. *Див. ще ГОРІ́ДЧИК.*

ГОРО́Х [го'рох], **-у, ч., бот. 1.** (польова і городня трав'яниста рослина родини бобових з круглим насінням – горошинами) горох: *– Як поживáєш? – Як горóх при дорóзі. Хто не йде, той скубне́. 2.* (плід рослини) горох. ■ (кому і без додатка) **як горóхом до стїні** – не сприймає, не хоче зрозуміти: *Та я йогó не раз про́шу під мїлий бїк: не пий, бо зїп'єшсі. Ньї! Як горóхом до стїні!*

ГОРО́ХОВІЙ [го'роховї], **-а, -е/-и, прикм.** Який стосується гороху або виготовлений з нього: *Та горóхова зу́па нїні дúже смачна́.*

ГОРО́ШИНА [горо'шина], **-и, ж.** (насінина гороху) горошина.

ГОРО́ШОК [го'рошок], **-шку, ч. 1.** Зменш.-пестл. до **ГОРО́Х.** ■ **зелéний горóшок** – недостигле насіння гороху, яке споживають сирим або у страві. **2. перен.** Маленькі розміром тверді цукерки у вигляді горошин. **3. перен.** (круглі цяточки, кружальця на тканині) горошок: *В неї сукéнка в горóшок.*

ГОРЩИК [гор'щик], **-а, ч.** Горщик.

ГОРЬІ́ЧИЙ [го'р'і^ечїї], **-а, -е/-и, ГОРÉ́ЧИЙ** [го'р'е^ичїї], **-а, -е/-и, прикм. 1.** Гарячий: (про страву) *То не горьїчи, а дóбре тéпле.* ■ **попа́дати (попа́сти) під горéчу (горьї́чу) рúку** (кому) – наражуватися на небезпеку бути покараним (інколи безпідставно): (мати до маленької дівчинки, яка бешкетує) *Ти хочеш попа́сти під горéчу рúку менї?* **2. перен.** (про людину) який має запальний характер.

ГОРЬІ́ЧКА [го'р'і^ечка], **-и, ГОРÉ́ЧКА** [го'р'е^ичка], **-и. 1. ж.** Висока температура, жар (у людини): *Та ти ма́єш горьї́чку! Ти так сі в тепліци ко́ло капúсти зарїхтува́ла. 2. ч., ж., перен.* Прізвисько людини із запальним, нервовим характером. **3. ч., ж., перен.** Прізвисько

людини, яка приймає необдумані рішення. ■ з **горьічки** – про несподівані безглузді, скороспішні слова, ідеї, рішення, дії: *Таню, ти шо, з горьічки?*

ГОСПОДАРКА [госпо¹дарка], -и, ж. **1.** (садиба із усіма будівлями і присадибною ділянкою) господарство. **2.** (процес) господарювання.

ГОСПОДА́РНИЙ [госпо¹дарниї], -а, -е/-и, прикм. (про людину) (який має природний талант до господарювання, уміє дати лад в усьому, в т. ч. і в сімейних фінансах, стосунках у сім'ї і т. ін.) хазяйновитий.

ГОСПОДІ́НІ [госпо¹дин'і], -і, ж. Те саме, що **ГАЗДІ́НІ**.

ГОСПОДІ́НЬКА [госпо¹дин'ка], -и, ж. Зменш.-пестл. до **ГОСПОДІ́НІ**.

ГОСТІ́НА [гос¹тина], -и, ж. Прийом, пригощання. ■ **бути на гостіні** – бути в гостях, на прийомі. *Див. ще ГО́ЩИНІ.*

ГОСТІ́НЕЦ¹ [гос¹тине^иц], -ньці, ч. Головна, центральна дорога; битий шлях; шосе.

ГОСТІ́НЕЦ² [гос¹тине^иц], -ньці, ч. Вл. н.: центральна дорога (тепер заасфальтована), яка пролягає через с. Стриганці у напрямку с. Побережжя і далі – до Єзуполя.

ГОСТІ́ТИ [гос¹тити] дієсл., недок. **1.** (кого) пригощати. **2.** Приймати гостей.

ГОСТІ́ТИСІ [гос¹титис'і] дієсл., недок. **1.** (де, в кого) пригощатися. **2.** (де, в кого) гостювати, перебувати в гостях.

ГОСЯ́-ГОСЯ́-ГОСЯ́ [го¹с'а_го¹с'а_го¹с'а] виг. Уживають, щоб підкликати гусей. *Див. ще ДУСЬ-ДУСЬ-ДУСЬ.*

ГОТОВІ́Й [го¹товії], -а, -е/-и, прикм. **1.** (який зробив необхідне приготування, підготувався до чого-небудь) готовий. **2.** (доведений до повної готовності, придатний до використання або споживання, приготовлений) готовий: *Ану́, поку́шій зу́пу, чи вже гото́ва.* **3.** (який уже зроблений, цілком закінчений у своєму виготовленні, виготовлений, завершений) готовий. ■ **готові гроші** – **А)** Готівка; **Б)** перен. Надійний, певний, гарантований заробіток: *Колісь поса́диш помідори – і гото́ві гро́ші, а тепе́р гаранті́ї, шо вони́ віростут, нимá ніяко́ї. / у знач. ім. гото́ве, с. – те, що уже функціонує. ■ прийті на всьо гото́ве* – (про перебування кого-небудь на повному забезпеченні) прийти на все готове: *Зьить до них прийшо́в на всьо гото́ве* 'Тобто: зятеві не треба було будувати нову хату, купувати меблі, витратити кошти на освіту дружини і т. ін.'

ГО́ЩИНІ [го¹шчин'і], -і, с. Те саме, що **ГОСТІ́НА**.

ГРА́Б [граб], -а, ч. (листяне дерево або кущ родини березових з гладенькою сірою корою) граб.

ГРА́БАТИ дієсл., недок. **1.** Гребти що-небудь граблями: *Типе́р о́сінь, на землі по́вно листі, тре́ба його́ весь час гра́бати.* **2.** Розгрібати: *Нажени́ ку́ри, бо гра́бают грью́дку.* *Див. ще ВІ́ГРАБАТИ, ЗАЃРАБАТИ, ПОЃРАБАТИ, РОЗЃРАБАТИ.*

ГРАБЕ́ЛЬКІ́ [грабе^л'кі], -льок, **ГРАБИ́ЛЬКІ́** [граби^л'кі], -льок, мн. Зменш.-пестл. до **ГРАБЛІ́**.

ГРАБИ́ЛЬКІ́ див. **ГРАБЕ́ЛЬКІ́**.

ГРАБІ́НА [гра^бина], -и, ж. **1.** Місце, де ростуть граби, грабовий ліс, гай. **2.** збірн. Колоди з грабових дерев.

ГРАБЛІ́ [граб^л'і], -бэль, мн. Граблі.

ГРАБОВІ́Й [грабовії], -а, -е/-и, прикм. (який зроблений з граба або стосується його) грабовий.

ГРАБЧЫ́К [граб^ч'и^к], -чыка́ [ч'и^к'а] / -чіка́, ч. (молоде дерево граба, діаметром внизу до 15 см, вверху – до 10 см) грабок.

ГРА́Д [град], -у, ч. **1.** (природне явище, опади) град. **2.** (шматочки льоду, градини) град: *Вче́ра па́дав такий град, як волю́ський горі́х.*

ГРА́ЙКА, -и, ж. **1.** Дитяча гра. **2.** (про чоловіка і жінку) несерйозні, грайливі стосунки; флірт. **3.** перен. (у дорослих) різні інтриги і намагання обдурити когось, хто і не підозрює, що проти нього ведуться ігри. ■ **то не гра́йка** – **А)** То не жарт; то серйозна справа; **Б)** (як застереження не робити чого-небудь) облиш; не зачіпай; не роби того; це небезпечно: *Забира́йт в не́го з рук ні́ж, бо він ше мале́нький, ше порі́жисі. Ні́ж – то не гра́йка.*

ГРАМ [грам], -а, ч. (одиниця ваги в метричній системі мір) грам. **■ ні на грам** – анітрохи: *Вонó такé вперте! Ні на грам не посту́писі!*

ГРАМОТА́ [грамо¹та], -і, ж., заст. Уміння читати і писати.

ГРАМОТНИЙ [грамотни́й], -а, -е/-и, прикм. **1.** Освічений. **2.** перен. Який добре розбирається у чому-небудь (ремонт приладів, будівництво і т. ін.). **3.** перен. Тямущий.

ГРАНДЖО́ЛИ [гранд¹жоли], **граджол**, мн. Маленькі санки, салазки. *Див. ще ГРИНДЖО́ЛИ.*

ГРАНДЖО́ЛЬИТА [гранд¹жо¹л'и²та], -льїт, **ГРАНДЖО́ЛЄТА** [гранд¹жо¹л'є²та], -льїт, **ДРАНДЖО́ЛЬИТА** [дранд¹жо¹л'и²та], -льїт, **ДРАНДЖО́ЛЄТА** [дранд¹жо¹л'є²та], -льїт, мн. Зменш.-пестл. до **ГРАНДЖО́ЛИ**.

ГРАНИ́ЦІ [гра¹ниц'і], -і, ж. Вл. н.: мікротопонім – назва кутка с. Стриганці, який межує із с. Рошнів.

ГРАНИ́ЧАНСЬКИЙ [грани¹чанс'ки́й], -а, -е/-и, прикм. Який живе на **Грани́ці** (див. **ГРАНИ́ЦІ**): *Граничáнські жінкі говоріли, що Марія́ дуже змогла́сі тов бульбов 'Жінки, які живуть на Грани́ці, говорили, що Марія́ дуже перемучилася викопуванням цьогорічної картоплі'.*

ГРАНЬ [гран'], -и, ж. Жар (розжарене паливо – вугілля, дрова і т. ін.) у пічці, кухні тощо: а) *Возьмі́ з йи́нчої гру́би трóха гра́ни, та й так розпалі́ши;* б) *Там це лиші́лосі ба́гато гра́ни, то́ буде те́пло.*

ГРА́СКА [граска], -и, **ГРА́СКА** [граска], -и, ж. Плужок-розпашник із ралом для міжрядного розпушування ґрунту і знищення бур'янів.

ГРАСКУВА́ТИ [граскувати], **ГРАСКУВА́ТИ** [граскувати] дієсл., недок. Прополювати граскою (за допомогою коня) міжряддя просапних культур.

ГРА́ТИ [грати] дієсл., недок. **1.** (на музичних інструментах) грати. **2.** (про музичні інструменти) видавати відповідні звуки: (приповідка) *Скри́пка би не гра́ла, якби́ не смичо́к, чолові́к жінку́ би не бив, якби́ не язичо́к* 'Дуже часто взаємостосунки між чоловіком і жінкою у сім'ї псує язикатість жінки'. **3.** (роль на сцені) грати. **■ гра́ти зу́чи (зу́ча)** – вести хороводи на Великдень біля церкви. **4.** перен. Відігравати. **■ то вже не гра́є ро́лі** – то вже не має значення; **■ то гра́є ро́лі**; протилежне **то не гра́є ро́лі** – то має значення, то важливе. **5.** Вдавати, придурюватися. **■ гра́ти вар'я́та** – вдавати з себе дурня, прикидатися дурником; вдавати (з різних причин), що він не розуміє, про що йому говорять; **■ гра́ти льо́хи в бі́лий день** – згруб. (про поведінку людини) задаватися; **■ ти мармо́ліка** – те саме, що **гра́ти вар'я́та**; **■ гра́ти на нерва́х** (кому) – навмисне драгувати когось якими-небудь діями, вчинками, словами, розмовами тощо; занадто хвилювати кого-небудь, виводити з рівноваги; **■ гра́ти па́на** – а) намагатися виявляти аристократичні замашки, будучи насправді малокультурною людиною, простаком; б) розбагатівши, почати поводити себе зарозуміло або незалежно; **■ гра́ти під па́на** – своєю поведінкою, діями і словами вдавати з себе багату людину, не маючи на те фінансових і матеріальних підстав, будучи насправді бідною людиною, тобто маскуючись перед іншими людьми; **■ гра́ти папиде́гра** – бути зарозумілим, задаватися; **■ гра́ти ту́рка** – розбагатівши, почати поводити себе зарозуміло або незалежно; **■ гра́ти фе́рблі** – а) те саме, що **гра́ти вар'я́та**; б) виставляти себе дуже мудрим; в) зазнаватися після певного успіху, удачі, маючи багатство і т. ін.: *Та йому́ що? Йо́го та́то розбога́тів, то він за́раз гра́є фе́рблі.*

ГРА́ТИСИ [гратис'і] дієсл., недок. (про дітей) бавитися. **■ гра́тисі з вогне́м** – поводитися необережно, здійснювати що-небудь необережно.

ГРАФ [граф], -а, ч. (дворянський титул) граф: *А в Ро́шневі ма́йже всю зе́млю тримóв граф.*

ГРАФІ́Н [граф'фин], -а, ч. (посудина з вузьким довгим горлом) графин.

ГРАФІ́НІ [графин'і], -і, ж. (дружина графа) графиня.

ГРА́ФСЬКИЙ [графс'ки́й], -а, -е/-и, прикм. Який стосується графа або належить йому: *В Ро́шневі був гра́фський двір.*

ГРЕБІ́НЕЦ [гре¹б'і²нец], -нцьї, ч. Зменш.-пестл. до **ГРЕ́БІНЬ**.

ГРЕБІНЬ [г'реб'ін'], -**бені/бині**, ч. **1.** Довгаста пластинка з зубцями (з одного чи двох боків) для розчісування волосся. **2.** Напівокругла пластинка з зубцями для скріплення волосся і прикрашення жіночої зачіски.

ГРЕБЛІ [г'ребл'і], -**і**, ж. (гідротехнічна споруда) гребля.

ГРЕК [грек], -**а**, ч. (національність) грек.

ГРЕКІНІ [гре'кин'і], -**і**, ж. (національність) гречанка.

ГРЕЧКА [гречка], -**и**, ж., бот. **1.** (однорічна трав'яниста медоносна рослина, із зерен якої виготовляють високопоживну крупу та борошно) гречка. **■ най буде гречка, лиш би не була суперечка** – хай буде так, як хто-небудь хоче; **■ скакати (скочити) в гречку** – мати нешлюбні зв'язки. **2.** (зерно цієї рослини) гречка.

ГРИБ [гриб], -**а**, ч. Гриб. Наз. мн. **гриби**: *Грибі – то як худе мн'їсо*. **■ білий гриб** – (сорт гриба) білий гриб, справжній гриб; **■ сиди грибом!** – **А)** Сиди тихо!; **Б)** Не ворушись!; **В)** Не втручайся! **■ сидіти грибом** – **А)** Сидіти тихо, не втручатися; **Б)** Не діяти, а пасивно спостерігати; **■ старій гриб** – *перен.* Стара людина.

ГРИБАР [грибар], -**р'їй**, ч. (той, хто збирає в лісі гриби) грибник: *Я – добрий грибар*. Наз. мн. **грибарі**.

ГРИБНИЦІ [гриб'ниц'і], -**і**, ж. Грибниця.

ГРИБОВИЙ [гри'бовий], -**а**, -**е/-и**, *прикм.* (який виготовлений із грибів) грибовий, грибний. **■ грибова юшка** – (назва страви) грибна юшка; **■ грибовий борщ** – борщ із грибами.

ГРИБОК [гри'бок], -**б'ка**, ч. **1.** Зменш.-пестл. до **ГРИБ**. **2.** *біол.* (нижчий споровий рослинний мікроорганізм) грибок. **3.** Споруда у вигляді гриба для захисту від сонця, дощу і т. ін.) грибок.

ГРІВА [г'рива], -**и**, ж. **1.** (довге волосся на шиї і хребті деяких тварин) грива. **■ прбувов вовк кобілу – лишів фіст і гріву** – починати якусь справу з наміром лише здійснити спробу (без наміру виконати її повністю), але потім, захопившись, зробити все. **2.** *перен.* Пишна, довга шевелюра у чоловіка або певний вид зачіски з довгим волоссям у жінки.

ГРІВКА [г'рїўка], -**и**, ж. **1.** Зменш.-пестл. до **ГРІВА**. **2.** (підрізане над лобом волосся) гривка.

ГРІВНІ [г'ривн'і], -**і**, ж. Гривня: (у сільській крамниці *То вам зав'ажило а вісім гривень сорок копійок*).

ГРІЖА [г'рижа], -**і**, ж. (назва хвороби) гріжа.

ГРИЗА [гри'за], -**ї**, ж. Те саме, що **ГРИЗОТА**.

ГРИЗНЬІ [гризн'ї^є], -**ї**, **ГРИЗНЄ** [гризн'є^н], -**ї**, ж. **1.** (бійка між тваринами) гризня. **2.** *перен.* (сильна сварка; тривала ворожнеча між людьми) гризня.

ГРИЗОТА [гри'зота], -**и**, ж. (душевні страждання, мука, переживання; клопіт): гризота: *Позічу людім грóші – гризóта, бо не хочут віддавати, не позічиш – гризóта, бо гніваюци*. Див. ще **ГРИЗА**.

ГРИЗТИ [г'ризти] *дієсл., недок.* **1.** (міцно здавлюючи зубами, роздрібнювати що-небудь тверде) гризти. **2.** Муляти, давити: *Попáli мені в черевік якісь сухі дрібкі* [тут: дрібка = крихта хліба – Авт.] *та й так гризли в пїїту, шо мусів роззутисі і вітрісти, бо не мож було ходіти*. **3.** *перен.* (кого) створювати незручності, клопоти: (дружина до чоловіка, який влітку жартома облив внуків холодною водою зі шланга, викликавши незадоволену реакцію жінки. Це зумовлено тим, що цей та інші жарти з дітьми перевищували ступінь безпеки, це вимагало від дружини додаткових зусиль для контролю, а вона в той час мала іншу роботу на подвір'ї) *Іване, не гризі менé, йди гет!* **4.** *перен.* (кого) (постійно надокучати, мучити різними причіпками, докорами, зауваженнями, лайкою) гризти: *Свекруха менé лиш гризé і гризé*.

ГРИЗТИСІ [г'риз'тис'і] *дієсл., недок., перен.* **1.** (про тварин – кусати один одного) гризтися. **2.** *перен.* (сваритися, сперечатися з ким-небудь, один з одним) гризтися. **3.** *перен.* (ким, чим, за кого, за що і без додатка) душевно страждати, журитися, переживати. **4.** Напружено роздумувати, якими шляхами вдало вирішити яку-небудь важку для

розв'язання справу: *Шо я маю ше тим грі́зтисі? 5.* Дуже сваритися: *Воні там вже рока́ми грізу́тсі між со́бов.*

ГРИМАЛЮК [грима^л'ук], -а́, ч. Вл. н.: 1. Прізвище. 2. Вуличне прізвисько. Дружина – **Грималю́чка, Грималюко́ва.** Рід – **Грималюкі́.**

ГРИМАТИ [гримати], дієсл., *недок.* 1. (без додатка) видавати сильний, оглушливий звук: *Вче́ра, як йшов дощ, то громі́ дуже́ сі́льно грі́мали.* 2. (об що, по чому або без додатка) сильно вдаряти, стукати: *Ті майстри́ так молотка́ми по ті бльі́сі грі́мають, що в мене́ вже голова́ не витримує.* Див. *ще ГРИМНУТИ.*

ГРИМІТ [grim'it], -мо́ту, ч. 1. Гуркіт предмета, який упав: *Ну, ти мені тут і грі́моту наро́бив!* 2. Гуркіт грому. Див. *ще ГУРКІТ.*

ГРИМІТИ [grim'iti] дієсл., *недок.* Створювати або видавати різкі, гучні звуки, гуркіт. 3-тя ос. одн. – **гримі́т** 'гримить'. Див. *ще ГРИМНУТИ, ЗАГРИМІТИ, ПОГРИМІТИ.*

ГРИМНУТИ [grimnuti], дієсл., *док.* 1. (без додатка) видати сильний, оглушливий звук: *А грі́м як грі́мне! Я сі́ так перепу́дила!* 2. (кого) *перен.* (перев. в бійці) сильно вдарити, стукнути: *Він його́ як грі́мне, той зра́зу – догору́ нога́ми.* 3. (об що або без додатка) сильно вдарити, стукнути. Див. *ще ГРИМАТИ.*

ГРИМОТІТИ [grimot'iti] дієсл., *недок.* 1. Підсил. до **ГРИМІТИ.** 2. Довго гримати.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

біол. – біологічне; **бот.** – ботанічне; **виг.** – вигук; **вл. н.** – власна назва; **дав.** – давальний відмінок; **див.** – дивись; **дит.** – дитяче мовлення (мовлення дитини і мовлення дорослих до маленької дитини); **дієприкм.** – дієприкметник; **дієсл.** – дієслово; **док.** – доконаний вид; **ж.** – жіночий рід; **заст.** – застаріле; **збірн.** – збірне; **згруб.** – згрубіле; **зменш.-пестл.** – зменшувально-пестливе; **знач.** – значення; **місц.** – місцевий відмінок; **мн.** – множина; **наз.** – називний відмінок; **недок.** – недоконаний вид; **одн.** – однина; **ор.** – орудний відмінок; **перев.** – переважно; **перен.** – переносне значення; **прикм.** – прикметник; **род.** – родовий відмінок; **с.** – середній рід; **субстант.** – субстантивований; **ч.** – чоловічий рід; ♦ – фразеологічні одиниці; ◼ – узвичаєні вислови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Остах Р. І. Із життя сучасних українських прізвиस्क. 1 / Р. І. Остах // Українська пропріальна лексика: матеріали наукового семінару (13–14 вересня 2000 р.). – К. : Кий, 2000. – С. 115–121.
2. Остах Р. І. Із життя сучасних українських прізвиस्क. 2 / Р. І. Остах // Українське і слов'янське мовознавство. – Ужгород, 2001. – Вип. 4. – С. 408–412.
3. Остах Р. Із життя сучасних українських прізвиस्क. 3 / Роман Остах // Діалектологічні студії. 6: Лінгвістичний атлас – від створення до інтерпретації / [відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей]. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2006. – С. 293–302.

У статті запропоновано нові підходи до лексикографічного опрацювання лексики сучасного мовлення мешканців одного села. Разом із апеллятивною лексикою у словник введено й оніми (прізвища, вуличні прізвиська, мікротопоніми). Окрім фразеологізмів, подано також узвичаєні вислови. Об'єктом дослідження обрано говірку села Стриганці Тисменицького району Івано-Франківської області. У статті вміщуємо третю частину лексем, які починаються на літеру Г (ГОРЛИЧКО – ГРИМОТІТИ).

Ключові слова: діалектологія, лексикографія, фразеологія, діалектне мовлення, говірка, лексема, село Стриганці.

New approaches to lexicographical processing of modern speech lexis of residents of a separate village are suggested in the article. Onyms along with appellative lexis are introduced into the vocabulary (surnames, street nicknames, microtoponyms). Common phrases are also presented in addition to idioms. The dialect of the village of Stryhantsi of Tyssmenytsya district, Ivano-Frankivsk region, was chosen as the object of the research. The article contains the third part of lexemes that begin with H/G letter (ГОРЛИЧКО – ГРИМОТІТИ)..

Key words: dialectology, lexicography, phraseology, dialectal speech, dialect, the village of Stryhantsi.

НОМІНАЦІЯ ПІДСОБНИХ ГОСПОДАРСЬКИХ ПРИМІЩЕНЬ У СХІДНОПОДІЛЬСЬКИХ ГОВІРКАХ

У сучасній діалектології усталився системний підхід у вивченні різних тематичних груп лексики. Лексика, пов'язана з будівництвом і побутом усе частіше привертає увагу дослідників, котрі намагаються простежити зв'язки між розвитком лексичної системи мови й матеріальною та духовною культурою народу. Праці К. Глуховцевої [1], Л. Дорошенко [2], М. Никончука [4], О. Євтушка [3], Л. Тищенко [5] створили значну емпіричну базу свідчень про лексику будівництва, її склад, особливості семантичної й формальної структури, особливості формування, але номінація та закономірності виникнення таких номенів у східноpodільських говірках не були предметом аналізу, що і визначає актуальність нашого дослідження.

Предметом нашого опису є назви підсобних господарських приміщень у східноpodільських говірках, що знаходяться на території західної Черкащини, східної Вінниччини, північно-західної Кіровоградщини.

Лексико-семантичну групу на позначення підсобних господарських приміщень формують лексеми, що реалізують такі семи: 'приміщення для реманенту', 'відгороджене місце в коморі для зберігання зерна', 'приміщення для зберігання зерна', 'приміщення для просушування снопів', 'будівля для зберігання снопів, сіна, полови, а також для молотьби, віяння і т. ін.', 'приміщення для зберігання кукурудзи', 'приміщення для полови', 'місце для молотьби, очищення та просушування зерна'. Позалінгвальні чинники, а саме форма господарювання, зумовили явище полісемії багатьох лексем, які репрезентують названі семи. Наприклад, лексема *ко¹мора*, давнє запозичення з грецької чи латинської мови (ЕСУМ, II, 540), у сучасній українській мові відома зі значеннями 'окрема будівля для зберігання зерна', 'приміщення в житловому будинку, де зберігають продукти', 'склад' (СУМ, IV, 247). У східноpodільських говірках лексема має широку семантичну структуру, оскільки реалізує семи 'приміщення для реманенту', 'приміщення для зберігання зерна', 'будівля для зберігання снопів, сіна, полови, а також для молотьби, віяння і т. ін.', 'приміщення для зберігання кукурудзи', 'приміщення для полови', 'місце для молотьби, очищення та просушування зерна'. Лексема *ш¹она* в досліджуваних говірках позначає 'приміщення для реманенту', 'приміщення для полови', 'будівля для зберігання снопів, сіна, полови, а також для молотьби, віяння і т. ін.', 'приміщення для зберігання зерна', 'приміщення для утримування корів у домашньому господарстві', 'приміщення, куди заносять вулики на зиму', 'приміщення для коней', 'приміщення для утримування свиней у домашньому господарстві'. Лексема *ш¹она* відома в українській мові від XVII ст. (Ястремська, 140) зі значенням 'навіс, сарай'. У Словнику за редакцією Б. Грінченка лексема кодифікована зі значенням 'навіс, сарай, з двома, рідко трьома стінками для возів і господарських знарядь' (Грінченко, IV). Словник української мови реєструє лексему *ш¹она* зі значенням 'покрівля, накриття на опорах для захисту чого-небудь від сонця, дощу і т.ін' (СУМ, XI, 509). М. Фасмер вказує на те, що лексема була запозичена з німецької мови через польське посередництво (Фасмер, IV, 466). Запозичена з балтійських мов (ЕСУМ, II, 467), лексема *к¹лун'а* зареєстрована в СУМ зі значенням 'будівля для зберігання снопів, соломи, а також для молотьби, віяння тощо' (СУМ, IV, 191). У східноpodільських говірках лексема *к¹лун'а* позначає 'приміщення для зберігання зерна', 'приміщення для просушування снопів', 'будівля для зберігання снопів, сіна, полови, а також для молотьби, віяння і т. ін.', 'приміщення для зберігання сіна', 'приміщення для полови', 'місце для молотьби, очищення та просушування зерна', 'приміщення для реманенту'. Номен *хл'іў* кодифіковано в СУМ зі значенням 'будівля для утримування свійської худоби та птиці' і з ремаркою *рідко* у значенні